

Adri Nieuwhof

Nederland is veranderd

Presentatie over het belang van samenwerking tussen instellingen bij de opvang van vluchtelingenjongeren.

Startconferentie project Vluchtelingenjeugd Zuid-Holland Zuid, Dordrecht, 27 november 2003.

Nederland is veranderd. Met de aanval op het Wereldhandelscentrum in New York op 11 september twee jaar geleden is de verhouding tussen het Westen en moslims onder zware druk komen te staan. De Nederlandse Tweede Kamer verkiezingen in 2002 hebben de verhoudingen verder op scherp gezet. De LPF onder aanvoering van Pim Fortuyn heeft – zoals het heet – taboes doorbroken. Echter, de wijze waarop over vreemdelingen gesproken werd getuigde van weinig respect. Deze gebeurtenissen hebben hun sporen nagelaten onder de nieuwe Nederlanders.

Professor Shadid, hoogleraar interculturele communicatie aan de universiteit van Tilburg hekelt de negatieve beeldvorming die geschapen is van allochtonen. Door het voortdurend onderscheid maken tussen autochtonen en allochtonen gaat Nederland lijken op een apartheidssysteem. Uit onderzoek blijkt dat allochtonen niet dezelfde kansen krijgen als autochtonen. Ten onrechte wordt de oorzaak van deze achterstandssituatie bij allochtonen gelegd. Het is al vaak aangetoond dat die achterstand het gevolg is van vooroordelen en discriminatie.

Annechien van Limburg werkt ruim 22 jaar als psychiater en is een specialist op het terrein van hulpverlening aan allochtone doelgroepen. Zij heeft grote zorgen over de recente ontwikkelingen. Uitsluiting op basis van etniciteit, huidskleur of religie ondermijnt de emotionele en psychische weerbaarheid. Het resulteert in weinig zelfrespect, een negatief zelfbeeld en vervolgens in minder zelfvertrouwen. Verminderd zelfvertrouwen leidt tot slechtere prestaties op school en op het werk. En dat bevestigt weer de vooroordelen: een vicieuze cirkel. Het gevolg kan zijn dat mensen zich buitengesloten voelen en zich terugtrekken. Zij proberen zich onzichtbaar te maken. “Als je je de hele dag moet bewegen in een maatschappij waarin je niet gewenst bent, groeit de angst om te laten zien wie en wat je bent.”

Het is belangrijk dat wij ons realiseren dat we in deze realiteit werken en dat de relatie met onze vluchtelingencliënten de lading van de slechte verhouding draagt. Instellingen en hun werkers moeten hiermee (leren) omgaan.

Psychisch welbevinden

Er is alle reden om ons zorgen maken over het psychisch welbevinden van de vluchtelingenjeugd. Onderzoek van de Rotterdamse GGD dat in 2003 gepubliceerd is wijst uit dat:

- bij 27 % van de allochtone meisjes¹ is sprake van ongunstig psychisch welbevinden
- 12 % van de allochtone meisjes heeft een poging tot suicide gedaan
- bij 26 % van de allochtone jongens is sprake van agressief en roekeloos gedrag

Vluchtelingenjongeren kunnen schokkende ervaringen hebben vanwege de situatie in het land van herkomst of de moeilijkheden tijdens de vlucht. Het abrupte afscheid van vrienden, familie het dorp of de stad is ook moeilijk te verwerken. Schokkende ervaringen roepen reacties op zoals rusteloosheid, bedplassen of seksueel agressief gedrag. Hoe extreem sommige reacties ook lijken, het is belangrijk om te weten dat het gaat om normale reacties van normale mensen op buitengewone situaties.

Onze eerste taak in de hulpverlening is om te voorzien in de basisbehoeften: voedsel, onderdak,. Gezondheidszorg, een veilige omgeving, onderwijs en recreatie.

Daarna volgt dat we aandacht voor de ouders hebben en kijken of de ouders hun kinderen voldoende steun kunnen bieden. Ook is het belangrijk om aandacht te besteden aan de familie en de groep: zijn er onderlinge contacten en zijn er mogelijkheden voor een sociaal netwerk. Ten slotte is aandacht voor de cultuurbeleving van belang.

Een Somalische jongeman die ik ondersteunde om weer op het rechte pad te komen zei tegen mij:

Je hebt meer aan familie dan aan goed advies. Familie geeft je te eten, te drinken of onderdak.

Samenwerking tussen instellingen

Samenwerking tussen instellingen rond hulp aan vluchtelingenjeugd is van grote waarde. De drempel tot de hulpverlening is al hoog. Eerst wordt de hulp in het gezin, de familie en bij kennissen gezocht. Als het helemaal vastloopt komen de instanties in beeld. Doorverwijzing van de ene naar de andere instantie werkt niet. Een afgestemd aanbod en een soepele doorverwijzing, waarbij men niet steeds hetzelfde verhaal hoeft te doen is winst.

Een ander voordeel van samenwerking is dat er gezamenlijk contact gelegd kan worden met vluchtelingengemeenschappen om de behoefte te verkennen. Het opent mogelijkheden om preventief te werken. Samenwerking met het onderwijs, welzijnsorganisaties, de gemeenten, zelforganisatie en de politie maakt bovendien tijdige signalering van problematiek mogelijk.

Prof. Joop de Jong, hoogleraar transculturele psychiatrie, geeft ons nog stof tot nadenken. Hij zegt: dat de GGZ gevoelig moet worden voor de beleving en behandeling van psychische problemen die variëren met de cultuur. Het gaat om het aanpassen van de gezondheidszorg aan de multiculturele omgeving en niet om het inpassen van allochtone cliënten binnen de bestaande zorg.

Effectieve hulp

Voor een effectieve hulp is het zaak om aan de volgende punten aandacht te geven:

- traditionele Nederlandse “oplossingen” die gebaseerd zijn op onze “ik” cultuur sluiten niet aan op de “wij” cultuur van veel vluchtelingenjongeren. De ontwikkeling van nieuwe methodieken is noodzakelijk

¹ dat is inclusief de vluchtelingenjeugd

- medewerkers en instellingen moeten oog hebben voor diversiteit. De verschillen binnen de groepen zijn mogelijk nog groter dan tussen de groepen
- betrek ouders, familie en de omgeving als volwaardige partner bij de hulp.
- communicatie is de sleutel: werk met tolken, vertrouwenspersonen uit de gemeenschap en neem de tijd
- de ontwikkeling van een diversiteitsbeleid in de instellingen

Voor het welslagen van het project Vluchtelingenjeugd ZHZ is de inzet van alle medewerkers van instellingen nodig. Met name de managers hebben een verantwoordelijkheid in de verankering van een passend aanbod voor vluchtelingenjongeren in de instelling. Het project mag geen zaak zijn van individuele medewerkers.

Succesvol werken met vluchtelingenjeugd stelt een aantal taken aan medewerkers:

- een open houding: open staan voor andere culturen, gewoonten en waarden
- respect
- acceptatie van wat de andere meebrengt
- bewustzijn van de gespannen verhouding in Nederland tussen allochtonen en autochtonen
- vertrouwen dat jongeren en hun omgeving de kracht en de wil hebben om mee te werken aan oplossingen

Hoe ingewikkeld de problematiek soms lijkt: elke kluwen heeft een begin!